

ČO MÁME, ČO NÁM CHÝBA A ČO ĎALEJ

(Aktuálny stav a perspektívy rozvoja
slovenskej jazykovedy)

Martin Ološtiak

15. celoslovenské stretnutie jazykovedcov

20. – 21. 6. 2022

Ciel' a štruktúra

- analýza súčasného stavu lingvistickej slovakistiky
- výsledky (čo máme)
- biele miesta (čo nám chýba)
- príčiny a možné riešenia (čo ďalej)

Čo máme?

- lexikografické projekty
- morfosyntaktické výskumy
- slovotvorné a morfematické výskumy
- lexikologické a frazeologické výskumy
- štylistické, sociolingvistické, psycholingvistické a pragmalingvistické výskumy
- nárečové výskumy

Čo máme?

- onomastické výskumy
- teória spisovného jazyka, norma, úzus, kodifikácia
- dejiny a vývin slovenského jazyka
- budovanie korpusov, počítačová lexikografia, databázy
- poradenská činnosť
- didaktická aplikácia

Lexikografické výstupy

- **Historický slovník slovenského jazyka**
- **Slovník slovenských nářečí**
- **Slovník současného slovenského jazyka**
- **Krátký slovník slovenského jazyka**
- **Stručný etymologický slovník slovenčiny**
- **slovníkový portál**

Lexikografické výstupy

- **Frekvenčný slovník slovenčiny na báze Slovenského národného korpusu (2017)**
- **Frekvenčný slovník hovorenej slovenčiny na báze Slovenského hovoreného korpusu (2018)**
- **Retrográdny slovník súčasnej slovenčiny. Slovné tvary na báze Slovenského národného korpusu (2018)**

Lexikografické výstupy

- Slovník slovných spojení. Podstatné mená (2015, 2017)
- Slovník kolokácií prídavných mien v slovenčine (2017)
- Skloňovanie podstatných mien v slovenčine s korpusovými príkladmi (2016)
- časovanie slovies (2022)

Lexikografické výstupy

- **Morfematický slovník slovenčiny (1999)**
- **Slovník koreňových morfém slovenčiny (2005, 2007, 2012)**
- **Retrográdny morfematický slovník slovenčiny (2015)**
- **Slovník slovotvorných prostriedkov v slovenčine (2021)**
- **d'alšie slovotvorné slovníky**

Lexikografické výstupy

- Valenčný slovník slovenských slovies (1998)
- Valenčný slovník slovenských slovies. 2 (2006)
- Valenčný slovník slovenských slovies na korpusovom základe (2014)

Lexikografické výstupy

- **Slovník právnických termínov pre verejnosť (2015)**
- **Slovník slovenských eponým (2018)**
- **Slovník divadelných profesionalizmov (2019)**
- **Slovník policajných profesionalizmov (2021)**

Morfosyntaktické výskumy

- séria knižných prác J. Kačalu
- K podstate vety (syntetický pohľad) (2012)
- Syntagmatický slovosled v slovenčine (2013)
- Teória vetného člena (2015)
- Polopredikatívne konštrukcie v slovenčine (s osobitným zreteľom na prechodníkové konštrukcie) (2017)
- Fenomén zloženosti v jazyku, osobitne v syntaxi (2019)

Morfosyntaktické výskumy

- Analógie a anomálie v substantívnej deklinácii slovanských jazykov (Žigo, 2012)
- Spojky a spájacie prostriedky v slovenčine (Kesselová a kol., 2013)
- Zámená v neinštitucionálnej dialogickej komunikácii dospelých na východnom Slovensku (Bodnárová, 2018)
- Personálna a sociálna deixa v slovenčine (Kesselová a kol., 2019)

Morfosyntaktické výskumy

- **Aspektuálnosť a modálnosť v slovenčine (Ivanová a kol., 2009)**
- **Sloveso vo svetle kognitívnej gramatiky (Kysel'ová – Ivanová, 2013)**
- **Verbálne kategórie aspekt a tempus v slovenčine (Sokolová – Žigo, 2014)**
- **Vybrané aspekty valencie verb v slovenčine (Ivanová a kol., 2017)**

Morfosyntaktické výskumy

- **Syntax slovenského jazyka (Ivanová, 2011, 2016)**
- **Od modálnosti vety k modálnosti textu (Dudová, 2014)**
- **Modálnosť a modálne verbá v slovenčine (Ivanová, 2017)**
- **Medzi konaním a dianím. Sémantické aspekty verba a valencia (Kysel'ová, 2017)**
- **Pragmatická gramatika 1 (Popovičová Sedláčková – Piatková, 2021)**

Slovotvorné a morfológické výskumy

- Kompozitá v slovenčine (Vužňáková, 2012)
- Sloveso a zmysly – slovotvorba a vidotvorba (Janočková, 2014)
- Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine (Ološtiak a kol., 2015)
- Slovotvorná adaptácia a kompozitnosť v slovenčine (Ološtiak a kol., 2018)
- Kapitoly zo slovotvornej adaptácie prevzatých slov v slovenčine (Ološtiak a kol., 2021)

Lexikologické a frazeologické výskumy

- Slang v mládežníckom diskurze (Popovičová Sedláčková, 2013)
- Hovorové lexémy v publicistických textoch (Jasinská, 2019)
- Variety metafor (Bohunická, 2013)
- Metaforika činnostného aspektu jazyka (Bohunická, 2014)
- Viacslovné pomenovania v slovenčine (Ološtiak a kol., 2015)

Lexikologické a frazeologické výskumy

- **Lepta biblejskoj mudrosti: biblejskije krylatyje vyraženiya i aforizmy na ruskom, anglijskom, beloruskom, nemeckom, slovackom i ukrajinskom jazykach (Baláková a kol., 2014)**
- **Nasledije Biblii vo frazeologii (Baláková a kol., 2013)**
- **Slovanská frazeológia a Biblia (Baláková a kol., 2013)**
- **Z biblickej múdrosti (Baláková a kol., 2015)**
- **K výskumu biblickej frazeológie (Baláková – Kováčová, 2017)**

Štylistické, sociolingvistické, psycholingvistické a pragmalingvistické výskumy

- Štylistika súčasnej slovenčiny (Findra, 2013)
- Mestská reč vo Zvolene (Urbancová, 2013)
- Hovorená podoba jazyka v meste Veľký Krtíš (György, 2013)
- Dynamika hovorenej komunikácie v teoretických a aplikačných náhl'adoch (Patráš, 2016)
- Manipulačno-komunikačné a persuzívno-komunikačné koncepcie (Odaloš a kol., 2017)

Štylistické, sociolingvistické, psycholingvistické a pragmalingvistické výskumy

- Úvod do štúdia žurnalistických žánrov v printových médiách (Slančová a kol., 2021)
- Interakčná štylistika (Oroňová – Bohunická, 2018)
- Jazyk seniorov z hľadiska sociolingvistiky (Bartalošová, 2020)
- Cudzosť, jazyk, spoločnosť (Dolník a kol., 2015)
- Cudzosť, jazyk, Slováci (Faragulová, 2016)

Štylistické, sociolingvistické, psycholingvistické a pragmalingvistické výskumy

- **Reč pohybu, authority a súdržnosti: pragmatická analýza trénerského komunikačného registra v komunikácii s hráčmi kolektívnych loptových hier staršieho školského veku (D. Slančová – T. Slančová, 2014)**
- **Svedectvo ako žáner náboženskej komunikácie vo svetle sociálnej a personálnej deixy (Bodnárová, 2019)**
- **Jazyk exorcistov: vymedzenie a opis komunikačného subregistra (Bodnárová, 2020)**

Štylistické, sociolingvistické, psycholingvistické a pragmalingvistické výskumy

- Jazyk – človek – kultúra (Dolník, 2010)
- Sila jazyka (Dolník, 2012)
- Jazyk v sociálnej kultúre (Dolník, 2017)
- Jazyk v pragmatike (Dolník, 2018)
- Jazyk v sociálnej praxi (Dolník, 2021)

Výskum detskej reči

- Štúdie o detskej reči (Slančová a kol., 2008, 2015)
- Desat' štúdií o detskej reči. Lexika – gramatika – pragmatika (Slančová a kol., 2018)

Výskum detskej reči

- Komunikačné registre v rolových hrách detí (výsledky sociolingvistického experimentu) (Zajacová, 2012)
- Funkčno-sémantická kategória relačnosť v ranej ontogenéze dieťaťa hovoriaceho po slovensky (Kesselová, 2014)
- Fonologická ontogenéza v detskej reči (Bónová, 2018)
- Implicitné jazykové znalosti dieťaťa (Klimovič a kol., 2020)

Nárečové výskumy

- **Slovanský jazykový atlas**
- **Zo studnice rodnej reči (2005)**
- **Zo studnice rodnej reči. 2 (2014)**
- **Nárečia horných Kysúc v okrese Čadca (Ramšáková, 2020)**
- **Etymológia a nárečová lexikografia (na materiáli Slovníka slovenských nárečí) (Králik, 2020)**

Nárečové výskumy

- Breznianske nárečia a spisovný jazyk (Bánik, 2015)
- Z problematiky archaizmov v slovenských nárečiach (s osobitným zreteľom na sotácke nárečia severovýchodného Zemplína) (Kováčová, 2015)
- Goralské nárečia z pohľadu súčasnej slovenskej jazykovedy (Dudášová, 2017)

Onomastické výskumy

- **Hydronymia Slovaciae**
- **Nitra, Dudváh, Malý Dunaj, Morava, Žitný ostrov;
Orava, Hron, Kysuca, Váh, Ipel', Slaná, Hornád**

Onomastické výskumy

- Literárny onymy v slovenskej literatúre (Odaloš, 2012)
- Úvod do toponomastiky (Krško, 2014)
- Naše priezviská (Majtán, 2014)
- Všeobecnolingvistické aspekty onymie. Z problematiky onymického komunikačného registra (Krško, 2016)

Onomastické výskumy

- Lexika slovenských terénnych názvov (Konceptia lexikografického spracovania) (Valentová, 2018)
- Toponymia severnej časti Slanskej doliny (Rožai, 2018)
- Onymická a deonymická nominácia (Ološtiak, 2018)
- onomastická terminológia

Teória spisovného jazyka, norma, úzus, kodifikácia

- Teória spisovného jazyka (so zreteľom na spisovnú slovenčinu) (Dolník, 2010)
- Slovo v slovníku z pohľadu času a normy (Jarošová, 2015)
- Vývin gramatickej normy v historických kodifikáciách slovenčiny (Muziková, 2016)
- Kodifikačné tendencie v Pravidlách slovenského pravopisu z rokov 1931 – 2013 (Kopecká, 2019)
- Spisovná slovenčina ako prirodzený jazyk (Na pozadí jazykových postojov) (Rusinková, 2020)

Dejiny a vývin slovenského jazyka

- Svätoplukovo kniežatstvo a stará slovenčina (Pukanec, 2013)
- Pôvod hlaholiky a Konštantínov kód (Kralčák, 2014)
- Ľudovít Štúr. Jazykovedné dielo (Kralčák a kol., 1. vyd. 2014, 2. vyd. 2015)
- Jazykové zmeny v historickom vývine gramatických tvarov z aspektu gramatikalizácie (na príklade vývinu slovenského préterita) (Múcsková, 2016)

Korpusová lingvistika

- Slovenský národný korpus. Používanie, príklady, postupy (2017, 2020)
- SNK
- webové korpusy Aranea (V. Benko)
- slovenská terminologická databáza

Poradenská činnosť

- **Spytovali ste sa (2017)**
- **Rozličnosti o slovenčine (2019)**
- **Slovenčina na každý deň (2020)**
- **webová poradňa**

Didaktická aplikácia a SakoCJ

- Vyučovanie slovenčiny ako materinského jazyka v minulosti, prítomnosti a budúcnosti (Ligoš, 2019)
- Encyklopédia slovenského jazyka pre deti (Liptáková – Klimovič a kol., 2019)
- učebnice, príručky
- metodická a vzdelávacia činnosť

Čo nám chýba?

- manažment, líderstvo, koordinácia
- koncentrovanosť výskumu
- kvantita a kvalita
- využitie potenciálu
- systematická a cielená podpora zo strany štátu

Čo nám chýba?

- ortoepický slovník
- frazeologický slovník
- syntetické diela – akademická syntax, morfológia, lexikológia
- neologická excerpčia, slovník neologizmov
- výraznejšia popularizačná činnosť

Príčiny

- objektívne príčiny
- subjektívne príčiny

Objektívne príčiny

- **postavenie humanitných vied**
- **diktatúra scientometrie**
- **nepodpora zo strany štátu**
- **nelukratívnosť štúdia a povolania**

Subjektívne príčiny

- **absencia lídrov, manažmentu, koordinácie**
- **nespolupráca alebo slabá spolupráca**
- **asymetria medzi kvantitou a kvalitou (120+)**

Sumarizácia

- spolupráca
- líderstvo, manažment a koordinácia
- apel na politické elity

Motto

Hľadáme cesty a spájajme sily!

Slovakistická jazykoveda má na viac!

Ďakujem za pozornosť!